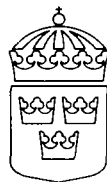

Lagutskottets betänkande

1985/86:19

om vissa namnlagsfrågor

LU
1985/86:19

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet fyra motioner i vilka tas upp vissa namnlagsfrågor. Motionerna rör frågor om vidgad rätt till namnbyte för adoptivbarn, förälders samtycke till namnbyte för underårigt barn samt stavningen av efternamn.

Motionerna avstyrks av utskottet med hänvisning till pågående arbete inom regeringskansliet.

Motionsyrkanden

Motion 1985/86:L210 av Margareta Winberg (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av 31 § i namnlagen så att ett mera generöst namnbyte för adoptivbarn blir möjligt.

Motion 1985/86:L215 av Margareta Andrén (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i namnlagen att utländska adoptivbarn kan erhålla mer än ett svenskt förnamn.

Motion 1985/86:L233 av Egon Jacobsson m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i namnlagen att även den förälder som inte är vårdnadshavare skall ge sitt samtycke till namnbyte för underårigt barn.

Motion 1985/86:L235 av Margitta Edgren och Kjell-Arne Welin (båda fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att namnlagen bör ändras så att motionens förslag om stavningen av efternamn i folkbokföringens register genomförs.

I motionen tas upp frågan om ändring av den enskildes efternamn när folkbokföringens register datoriseras.

Gällande ordning

Den 1 januari 1983 trädde den nya namnlagen (1982:1134) i kraft. Den ersatte då 1963 års namnlag.

Bestämmelserna i den nya namnlagen om förvärv av *förnamn* innebär dels att varje barn skall ges ett eller flera förnamn, dels att förnamnen skall inom tre månader från födelsen anmälas till pastorsämbetet (30 §). Själva förvärvet av förnamnet sker genom anmälningen till pastorsämbetet och inte

genom förnamnsgivning (34 §). I fråga om förnamn gäller vidare att tillägg, utbyte eller strykning får ske genom anmälan till pastorsämbetet vid ett enda tillfälle. Byte eller strykning av förnamn får äga rum endast om ett av de ursprungliga förnamnen behålls (31 §). Den som endast gets ett förnamn kan således inte byta eller stryka det namnet. Däremot kan vederbörande lägga till ett förnamn. Tillägg, ändring eller strykning av förnamn i andra fall kan efter ansökan medges av patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl för det (33 §).

För den som är under 18 år skall anmälan eller ansökan om namnbyte göras av barnets *vårdnadshavare* (48 §). Bestämmelsen gäller dock inte då den underåriga har ingått äktenskap. För byte av underårigs efternamn krävs samtycke av förälder som inte är vårdnadshavare eller tillstånd av domstol (6 §). Något motsvarande krav ställs inte upp när det gäller byte, tillägg eller strykning av underårigs förnamn. Om barnet är över 12 år skall det självt ha samtyckt till namnbyte för att detta skall komma till stånd (48 §).

Bestämmelserna om makars *efternamn* i den nya namnlagen har utformats så att de som ingår äktenskap efter lagens ikraftträdande kan välja antingen att ha mannens eller kvinnans efternamn som gemensamt eller att behålla var och en sitt efternamn från tiden närmast före äktenskapet (9 §). Makar som har behållit sina efternamn kan senare under äktenskapet få namngemenskap genom att en av makarna efter anmälan hos pastorsämbetet byter till den andra makens efternamn (10 §). Som gemensamt efternamn får dock inte väljas ett namn som en make har förvärvat i ett tidigare äktenskap (9 och 10 §§). En make som vid äktenskapets ingående eller under äktenskapet har bytt efternamn kan sedan under eller efter äktenskapet genom anmälan till pastorsämbetet byta tillbaka till sitt namn som ogift (10 §). Vill makarna göra ytterligare namnbyten krävs tillstånd av patent- och registreringsverket. För bifall till en sådan ansökan krävs synnerliga skäl (14 §).

Några särskilda övergångsbestämmelser som tog sikte på namnbyte för makar som ingått äktenskap före den nya namnlagens ikraftträdande infördes inte. I de fall där hustrun genom giftermålet automatiskt förvärvat mannens efternamn och makarna nu vill ha namngemenskap under hustruns namn som ogift innebär således bestämmelserna att hustrun genom en anmälan till pastorsämbetet kan byta till sitt efternamn som ogift medan mannen måste ansöka hos patent- och registreringsverket om att få förvärva namnet.

Den som vill byta sitt efternamn i andra fall än de som omfattas av reglerna om makars namn, t. ex. ta ett nybildat namn, kan ansöka om tillstånd till bytet hos patent- och registreringsverket. Med byte av efternamn jämställs ändring av *efternamns stavning* (11 §). Samtliga slag av stavningsändringar anses som byte av efternamn.

Från stavningsändring är att skilja *rättelse* i kyrkobok av ett namns stavning. Sådan rättelse kan ske genom beslut av pastorsämbetet enligt 14 § folkbokföringskungörelsen (1967:495). Rättelse torde kunna ske endast när namnhavaren, exempelvis med hänvisning till tidigare anteckningar i kyrkobok, kan påvisa att namnet blivit felstavat vid införingen i kyrkoboken (se O. Höglund, *Namnlagen – En kommentar*, Stockholm 1985, s. 110).

Enligt 19 § förvaltningslagen (1971:290) kan ett beslut rättas, om det till

följd av skrivfel eller liknande förbiseende innehåller uppenbar oriktighet. Bestämmelsen kan tillämpas vid rättelse av uppenbart oriktig uppgift i folkbokföringens register. I proposition 1985/86:80 om ny förvaltningslag föreslås en motsvarande bestämmelse om rättelse i beslut av skrivfel och liknande. Dessutom föreslås en ny bestämmelse av innebörd att en myndighet skall ändra sitt beslut, om den finner att beslutet är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning.

Om ett folkbokföringsregister är ett ADB-register, kan rättelse i registret även göras med stöd av 8 § datalagen (1973:289). Enligt denna bestämmelse skall nämligen oriktig personuppgift som ingår i personregister rättas, om det finns skäl för det.

Motionsmotiveringar

I *motion L210* (s) framhålls att många adoptivföräldrar reagerat mot den nya ordning som införts i namnlagen när det gäller rätten till byte av förnamn. Motionären anser att ett utländskt barn självfallet alltid skall ha kvar sin gamla identitet genom att barnet behåller något av sina gamla namn. Den i namnlagen föreskrivna begränsningen av rätten att byta förnamn upplevs emellertid som formalistisk och småskuren. Motionären anser att en enkel ändring av 31 § namnlagen eller ett särskilt tillägg till lagen rörande adoptivbarns förnamn borde undanröja problemet.

Även i *motion L215* (fp) hävdas att många adoptivföräldrar är missnöjda med gällande ordning i fråga om rätten till byte av förnamn. Motionären uppger att föräldrarna ofta vill att barnet skall förutom tilltalsnamn ha t. ex. något av adoptivföräldrarnas namn. Erfarenheten visar också enligt motionären att många adoptivföräldrar inte informerats om namnlagens bestämmelser om förnamn, vilket medfört tråkiga missförstånd. Möjligheten att hos patent- och registreringsverket begära tillstånd att få ytterligare ett förnamn innebär enligt motionären både tidsspillan, onödig kostnad och krångel. Motionären anser att det finns tillräcklig erfarenhet av den nya namnlagen och pekar på att det från flera håll har aktualiserats en ändring i namnlagen som innebär att utländska adoptivbarn kan erhålla mer än ett svenskt förnamn. Motionären hänvisar vidare till att frågan om en sådan ändring tidigare behandlats av riksdagen och att riksdagen därvid beslutat att ge regeringen till känna att en begränsad översyn av namnlagen borde ske. Eftersom något förslag från regeringen i anledning härav ännu inte lämnats, anser motionären att frågan bör aktualiseras på nytt. I motionen yrkas därför att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i namnlagen att utländska adoptivbarn kan erhålla mer än ett svenskt förnamn.

Motionärerna i *motion L233* (s) hänvisar till den gällande bestämmelsen i namnlagen om att vårdnadshavares samtycke krävs vid namnbyte för underårigt barn. Den förälder som efter en äktenskapsskillnad erhåller vårdnaden av barn kan enligt vad som framhålls i motionen ensidigt begära ändring av barnets förnamn, vilket i praktiken också skett. Namnlagen medger inte att den förälder som inte är vårdnadshavare kan förhindra ett sådant namnbyte. Motionärerna yrkar därför att namnlagen ändras så att

även den förälder som inte är vårdnadshavare skall ge sitt samtycke till namnbyte för underårigt barn.

I *motion L235* (fp) hänvisas till att datoriseringen av kyrkobokföringens register medfört att vissa människors personnamn inte blivit korrekt överförda. Som exempel nämns att släktnamnet Ohlsson vid införandet i det datorbaserade registret ändrats till Olsson. Enligt motionärerna finns det människor som upplever en sådan ändring som ett intrång i den personliga integriteten medan andra mer ser det som ett praktiskt problem. Motionärerna anser att den enskildes namn i fortsättningen inte bör förvanskas när folkbokföringens register datoriseras. På begäran av den som berörs bör man utan kostnad för vederbörande göra rättelse av namn i registren i de fall namnen blivit felaktiga på grund av datoriseringen.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågor som rörde namnlagen behandlades av riksdagen vid 1984/85 års riksmöte med anledning av motioner. Lagutskottet inhämtade yttranden över två av motionerna, i vilka behandlades spörsmål om förnamn för adoptivbarn, makars byte av efternamn och det administrativa förfarandet i namnändringen. Lagutskottet framhöll i sitt av riksdagen godkända betänkande att namnlagen varit i kraft i endast knappt två år och att några mer omfattande erfarenheter av lagens tillämpning ännu inte erhållits (LU 1984/85:3 s. 9). Med hänsyn till vad som anförts i remissyttrandena kunde enligt utskottets mening emellertid konstateras att det i vissa fall torde vara möjligt att ytterligare förenkla namnförfarandet utan att grundprinciperna bakom lagen rubbades. Utskottet förordade därför att regeringen i lämpligt sammanhang övervägde om vissa begränsade ändringar borde göras i namnlagen. Därvid borde särskilt prövas om det är lämpligt att lagstiftningsvägen underlätta för makar som har ingått äktenskap före den nya namnlagens ikraftträdande att få namngemenskap under hustruns namn som ogift samt om det föreligger ett behov att på enklare sätt än för närvarande tillföra adoptivbarn flera förnamn. Utskottet uteslöt inte att även andra frågor kunde bli aktuella vid översynen av namnlagen. Utskottet hemställde att det anförda skulle ges regeringen till känna.

Skrivelse till regeringen

I en skrivelse den 25 november 1985 till regeringen har patent- och registreringsverket framhållit med hänvisning till vissa domar att utvecklingen av rättspraxis på namnområdet under senare år försvårat för verket såsom administrativ myndighet att upprätthålla en enhetlig tillämpning av bl. a. reglerna om synnerliga skäl. Verket har vidare anförts att regleringen av namnfrågorna är komplex och oöverskådlig, inte minst från den enskildes synpunkt. En följd härav blir att de personer som ansöker om namnbyte i många fall har svårt att acceptera att deras ansökan inte kan bifallas. Ytterligare en komplicerande faktor är enligt verket uppdelningen av namnändringen på tre instanser, nämligen verket självt, de allmänna domsto-

larna och pastorsämbetena. Vidare är ansvarsfördelningen mellan patentverket och pastorsmyndigheterna inte helt klar, vilket åstadkommer ytterligare bekymmer för såväl allmänheten som myndigheterna.

Med hänsyn till det anförda har verket ansett tiden vara mogen för en översyn av namnlagen. I skrivelsen har därför hemställts att tillämpningen av namnlagen undersöks mot bakgrund av vunna erfarenheter på området och att förslag lämnas till åtgärder som kan bidra till enkelhet och följdriktighet vid handläggningen av namnären. Principerna för avgiftssättningen i namnären bör också ses över.

Svar på fråga i riksdagen

Den 13 februari 1986 har justitieministern besvarat en fråga av Martin Olsson (c) om när förslag om vissa smärre ändringar i namnlagen i anledning av riksdagsbeslutet år 1984 kan väntas bli framlagt. I frågan har pekats på att vissa spärregler i den nya namnlagen visat sig medföra en del problem dels för makar som har ingått äktenskap före den nya lagens ikraftträdande och som önskar anta hustruns namn som ogift som gemensamt efternamn, dels för adoptivföräldrar som önskar kunna ge adoptivbarnet ytterligare nya förnamn utöver det förnamn som lagen tillåter. I sitt svar har justitieministern anförts att arbetet med en departementspromemoria i ämnet har påbörjats.

Utskottet

I betänkandet behandlar utskottet fyra motioner i vilka tas upp vissa namnlagsfrågor.

Nuvarande namnlag (1982:670) gäller sedan den 1 januari 1983. Bestämmelserna om makars *efternamn* innebär att de som ingår äktenskap kan i princip välja antingen att ha mannens eller kvinnans efternamn som gemensamt eller att behålla var och en sitt efternamn. De makar som har behållit sina namn som ogifta kan genom en anmälan till pastorsämbetet senare under äktenskapet få namngemenskap under endera makens namn som ogift. En make som bytt till den andre makens namn kan genom en anmälan byta tillbaka till sitt namn som ogift. Vill makarna göra ytterligare namnbyten kan sådana medges av patent- och registreringsverket om det finns synnerliga skäl för det.

Tillstånd till byte av efternamn i andra fall än de som omfattas av reglerna om makars namn kan ges av patent- och registreringsverket. Med byte av efternamn jämställs alla slag av ändringar av *efternamns stavnin*g. Från stavningsändring i namnlagens mening är att skilja rättelse av beslut som innehåller oriktig uppgift i namnhänseende. Enligt förvaltningslagen (1971:290) kan ett beslut rättas om det till följd av skrivfel eller liknande förbiseende innehåller uppenbar oriktighet.

I fråga om *förnamn* gäller att tillägg, utbyte eller strykning får ske beträffande ett förnamn genom anmälan till pastorsämbetet vid ett enda tillfälle. Ett ursprungligt förnamn måste alltid behållas. Tillägg, ändring eller strykning av förnamn i andra fall kan efter ansökan medges av patent- och registreringsverket, om det finns särskilda skäl för det.

För den som är under 18 år skall anmälan eller ansökan om namnbyte göras av barnets *vårdnadshavare*. I fråga om byte av underårigs efternamn krävs även samtycke av förälder som inte är vårdnadshavare eller tillstånd av domstol medan motsvarande krav inte ställs upp när det gäller byte, tillägg eller strykning av underårigs förnamn.

I motionerna 1985/86:L210 (s) och L215 (fp) framhålls att många adoptivföräldrar är missnöjda med den i namnlagen föreskrivna begränsningen av rätten att byta förnamn. Motionärerna yrkar därför att riksdagen hos regeringen begär förslag om sådan ändring i namnlagen att utländska adoptivbarn kan erhålla fler än ett svenskt förnamn. Motionärerna i motion 1985/86:L233 (s) hänvisar till att den förälder som inte har vårdnaden om ett barn inte kan förhindra att barnets förnamn ändras på begäran av vårdnadshavaren. I motionen yrkas därför att namnlagen ändras så att samtycke till namnbyte för underårigt barn skall inhämtas från den förälder som inte är vårdnadshavare. Enligt motionärerna i motion 1985/86:L235 (fp) förekommer att människors personnamn inte blir korrekt överförda när kyrkobokföringens register datoriseras. Motionärerna yrkar därför att registernamn, som blivit felaktiga på grund av datoriseringen, skall rättas utan kostnad för namninnehavaren.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 4) förordade utskottet år 1984 (LU 1984/85:3) med anledning av motioner att regeringen i lämpligt sammanhang övervägde om vissa begränsade ändringar borde göras i namnlagen. Därvid borde särskilt prövas om det är lämpligt att lagstiftningsvägen underlätta för makar som har ingått äktenskap före den nya namnlagens ikraftträdande att få namngemenskap under hustruns namn som ogift samt om det föreligger ett behov att på enklare sätt än för närvarande tillföra adoptivbarn flera förnamn. Också andra frågor kunde enligt utskottet bli aktuella. Vad utskottet anfört om en begränsad översyn av namnlagen gavs regeringen till känna.

Justitieministern har den 13 februari 1986, då han i riksdagen besvarade en fråga om ändringar i namnlagen, upplyst att ett arbete med framtagande av en departementspromemoria i saken påbörjats inom justitiedepartementet.

Utskottet konstaterar att namnlagen nu varit i kraft under drygt tre år och att det under den tiden visat sig att reglerna i lagen medför vissa tillämpningssvårigheter och bland allmänheten upplevs som krångliga och svåröverskådliga. Att problem uppstått i tillämpningen belyses bl. a. av de nu aktuella motionerna. Utskottet anser därför att den av riksdagen år 1984 begärda översynen bör utvidgas till att avse, förutom de då berörda frågorna om makars efternamn och adoptivbarns förnamn, de andra namnfrågor som tagits upp i de nu aktuella motionerna. Utskottet utgår från att det beredningsarbete som nu påbörjats inom justitiedepartementet får denna inriktning. Med hänsyn till namnfrågornas betydelse vill utskottet understryka vikten av att arbetet bedrivs skyndsamt.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att något initiativ från riksdagens sida med anledning av motionerna inte är påkallat.

Utskottet hemställer

LU 1985/86:19

att riksdagen avslår motionerna 1985/86:L210, 1985/86:L215,
1985/86:L233 och 1985/86:L235.

Stockholm den 11 mars 1986

På lagutskottets vägnar

Per-Olof Strindberg

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Ulla Orring (fp), Martin Olsson (c), Inga-Britt Johansson (s), Allan Ekström (m), Bengt Kronblad (s), Inger Hestvik (s), Gunnar Thollander (s), Marianne Karlsson (c), Berit Löfstedt (s), Ewy Möller (m) och Kjell-Arne Welin (fp).

